

עמק קטמנדו משובץ באתרי
פולחן, בכפרים ובעיירות צבעוניים,
בשדות ובנוף ההימלאיה. אבל
העניין האמיתי טמון בטקסים:
שריפת מתים, הקרבת קורבנות מן
החי, הקפת סטופה וריטואלים
רוחניים וגופניים. הצעות לטיולים
מחוץ לקטמנדו

 עמק
האלים
המרוברים

בַּעֲמוֹד מִימִין: כְּדָאֵי לְהַסְפִּיק לְמַקְלַחַת הַבּוֹקֵר שֶׁל פֶּסֶל וִישְׁנו בְּבוּדַהָ נִילָה קְהֲאֲנָתָה צִלּוּם: יוֹתֵם יַעֲקֹבֶסוֹן

→ הַסְּטוּפָה בְּבוּדַהָאֲנָת, מֶרְכֵז הַחַיִּים הַטִּיבֵטִי שֶׁל עֵמֶק קֶטְמַנְדוּ צִלּוּם: אֲרִיקָה דֵּה גְרָאָף

כתב: יותם יעקבסון

ה טיול בקטמנדו אינו שלם בלי להקדיש כמה ימים לסיור ברחבי העמק מחוץ לגבולות העיר. ברגע שיוצאים מתוך השטח העירוני נגלים מראות שונים לחלוטין: כפרים ציוריים טובלים בירק, שדות מעובדים, ערוצי נחלים כסופים מתפתלים בעצתיים, גבעות מתוננות שפולסו לחלקות קטנות בעזרת טראסות, וברקע המדרוֹ נות התלולים והמיוערים של ההרים שפסגותיהם מכוסים שלג – ההימלאיה, שפירושה בסנסקריט "משכן השלג הנצחי".

לפי אגדה מקומית היה עמק קטמנדו אגם רחב ידיים. מנג'ושרי, הבודהיסטוּוה של החוכמה, ביקע במכת חרב פתח בהרים ודרכו התנקזו המים דרומה, אל נהר הגנגס. במובנים רבים העמק הוא נחלתם של הנווארים ששלטו בעבר בערי המדינה העצמאיות שהיו בו והמהווים גם היום חלק ניכר מהאוכלוסייה. הנווארים הם תושביו המסורתיים של העמק, תווי פניהם הם מעין הכלאה בין תוויים הודיים למונגוליים. כך גם המנהגים שלהם, הארכיטקטורה ודהת, שהיא בעיקרה הינדית משופעת באלמנטים בודהיסטיים.

בודהאנאת: 108 הקפות של הסטופה

בעבר, כשהיתה קטמנדו תחנה חשובה לאורך דרך המסחר, התפתח רובע טיבטי מחוץ לתחומה בכיוון צפון-מזרח. מטבע הדברים נוספה למקום קדושה וכל עובר אורח נהג להתפלל בו, אם כדי לברך על הגיעו בשלום ואם בצאתו צפונה בתחינה שגם דרכו אל מעבר להרים תצלח. היום נקרא המקום בודהאנאת (Bodhanath) והוא מרכז החיים הטיבטי בעמק. בלבו של הרובע ניצבת הסטופה הגדולה ביותר בנפאל. המסד המדורג שלה מסמל את יסוד האדמה, חצי הכיפה העגולה שמעליו את יסוד המים, החרוט את יסוד האש, המטרייה הקטנה את יסוד האוויר ולבסוף חרמש הירח המערסל בתוכו את השמש מסמל את היסוד האתרי, אחדות הניגודים, תמצית האהרה. גם כאן,

כמו בסוויאמבהונאת (ראו כתבה בעמוד 20), ניבטים פניו השלווים של הבודהא לארבע רוחות השמים.

הסטופה ניצבת במרכז רחבה המאפשרת את הקפתה. סביב הסטופה שוררת אווירה מיוחדת במשך כל שעות היום, אך במיוחד לפנות ערב, כאשר תושבי המקום שבים מעמל יומם. בודדים, צמדים וקבוצות הם מקיפים את הסטופה פעם אחר פעם עם כיוון השעון (מעטים עושים זאת 108 פעמים כמצווה). המאמינים מסובבים את גלגלי התפילה או מעבירים בין אצבעותיהם את מחרוזות התפילה תוך שהם שקועים במלמול מנטרות או לחלופין בשיחות חולין. רבים מבני הקהילה הטיבטית עושים את ההקפה תוך כדי השתטחויות מול הסטופה לאחר כל צעד או שני ים. ניחוח קטורת עדין נישא באוויר ודגלי תפילה צבעוניים מתבדרים ברוח. אין ספק שאם לא קדושה, לפחות נינוחות גדולה תוכלו למצוא כאן. המתעייפים מהסיבובים יכולים להעפיל לאחת ממדרגותיה של הסטופה ולהשקיף על הסובבים או לעלות לאחד מבתי הקפה שסביב הרחבה.

בבודהאנאת יש גם כמה מנזרים של הפלגים הטיבטיים השונים, כמו מנזר סאקיה (Sakya) שמדרום לסטופה שבו יש פסלי בודהא מרשימים ומעוטרים במיוחד.

בכפר הנווארי גוקארנה (Gokarana), כמה קילומטרים צפונית לבודהאנאת, שוכן על גדות נהר הבגמטי (Bagmati) קומפלקס מקדש מרשים הנקרא גוקארנה מהאדב (Gokarana Mahadev). מעט מטיילים מגיעים לכאן וזהו סוד קסמו של המקום. באזור פזורים תבליטי אבן רבים ומקדשונים חרבים למחצה שעצי הפיקוס המשתרעים גינם מלבניהם המתפוררות משווים להם מראה ציורי במיוחד.

הגעה: הדרך הטובה ביותר להגיע לבודהאנאת ממרכז קטמנדו היא במונית, בריקשה או באופניים. אוטובוסים יהיה קצת קשה למצוא. אפשר להגיע גם ברגל (מדובר בכמה קילומטרים וצריך לשאול בדרך).

נ פ א ל

קטמנדו

פשוּפּאטינאָת: שריפת המת ושחרור הנשמה

אתר נוסף שמומלץ לבקר בו הוא מקדש פשוּפּאטינאָת (Pashupatinath), שפירושו שמו "אדון היצורים כולם", אחד מכינויו של האל שיווא. המקדש בנוי על גדתו של נהר הבגמטי החוצה את העמק כולו ומפריד בין קטמנדו לפטאן הסמוכה. בדומה לגנגס, שאליו בסופו של דבר הוא נמזג, גם על הנהר הזה חלה קדושה בכל מה שנוגע לאפר המתים. מקדש פשוּפּאטינאָת נחשב המקדש ההינדואים החשוב ביותר בנפאל. עולי רגל רבים מרחבי המדינה וגם מהודו פוקדים אותו, ומפאת דיני טהרה הכניסה אליו אסורה בפני כל מי שאינו הינדואי. תאלצו להסתפק בהצצה מהפתח. סביב הכניסה למקדש תראו רוכלים רבים המוכרים פרחים, תשמישי קדושה ואבקות צבע, שומרי נעליים וחלפני כספים. גם מקומם של מקבצי הנדבות לא נפקד. כולם מספקים המולה מעניינת.

בסמוך למקדש יש ירידה אל גדות הנהר. כאן נמצאת גהט השריפה המרכזית של העיר קטמנדו. בניגוד למקור מות אחרים, כמו ורנסי שבהודו, לא חל כאן איסור על צילום טקסי השריפה, אך חשוב להקפיד על מרחק לאות כבוד. קל להבחין שהנוכחים במעמד השריפה הם גברים בלבד. נשים וילדים, אם באים, ממתנינים במרחק מסוים מהמוקד. הסיבה לכך טמונה באמונה שהיעדר בכי מקל על נשמת המת להשתחרר מגופו ולהמשיך הלאה. נשים וילדים העלולים לפרוץ בבכי בקלות עשויים להביא לכך שהנשמה תתעה בעולם ללא גוף. אם משהו פורץ בבכי ממחרים להסות אותו או לסלקו מהמקום. היעדר בכי במעמד כזה עלול לגרום לתיירים לחשוב שהנפאלים אינם כואבים את מות יקיריהם, אך אין זה כך.

מי שיחצה את הנהר על גבי הגשר יוכל להעפיל במעלה גבעה שבה פזורים מקדשוני אבן רבים. ממרומי הגבעה, שבה יש גן יפה וסביבו כמה מקדשים, נשקף מראה מרשים של גהט השריפה ושל מקדש פשוּפּאטינאָת החולש עליה. במרחק נראית סטופת בודהאנאת הבולטת. אפשר לצעוד אליה בהליכה נינוחה בת כשני קילומטרים דרך מקדש גוהיאשווארי (Guhyeswari).

אפשר לראות נזירים
ששערם הארוך נשרך
על הקרקע ואחרים
שהטילו מומים
בגופם. בדרך כלל
מוזמנים התיירים
לצפות בנזיר המרים
לבנה כבדה הקשורה
לאיבר מינו

עמק קטמנדו על כפריה, על שדותיו המוריקים ועל תושביו המגוונים צילום: יותם יעקבסון

בשל חשיבות המקדש מתקבצים סביבו סאדהואים (נזירים הינדואים) רבים. מקצתם אכן אמונים על דרכי פרישות ועל תרגולים יוגיים, אך רבים מהם מתחזים כדי לגבות כסף מתיירים. לא אחת אפשר לראות כאן נזירים ששערם הארוך נשרך על הקרקע בלכתם ואחרים שהטילו מומים בגופם. בדרך כלל מוזמנים התיירים לצפות בנזיר המרים לבנה כבדה הקשורה לאיבר מינו. אל דאגה, הם יודעים להזמין את התיירים לצפות ב"טקס" גם בעברית.

■ **הגעה:** בריקשה או במונית ממרכז קטמנדו. יש גם אוטובוסים אך צריך לחפש אחריהם.
■ **זמן מומלץ:** הטקסים נמשכים בכל שעות היום, בייחוד לקראת הצהריים. כדאי לשלב זאת עם ביקור בבודהאנאת.

בודהא נילה קהאנתה: מקלחת בוקר לווישנו

כדאי לפקוד את פסל וישנו הגדול הנמצא בבודהא נילה קהאנתה (Bodha Nila Khantha). בלב מאגר מים רובץ פסל מונוליטי גדול של וישנו הישן על מיטתו העשויה מגופו הקלוע של נחש. הפסל מתאר את המצב טרם בריאת העולם על פי אחד הסיפורים מהמיתולוגיה ההודית. לפי האמונה, כשניעור וישנו הנם הוא הצמיח פרח לוטוס מטבורו ומתוכו בקע ברהאמה, בורא העולם בפור על. מדי יום, סביב השעה תשע בבוקר, נערך במקום טקס בלוויית צלצול פעמונים ומזמורים שבמהלכו רוחצים את הצלם וחולקים לו כבוד.

■ **הגעה:** הנסיעה באוטובוס מקטמנדו איטית וממושכת, עדיף לשכור מונית או ריקשה מכנית (לא ריקשת אופניים כי מדובר בעלייה).
■ **זמן מומלץ:** תשע בבוקר.

פּטאַן: הַצִּיפּוֹר הַחֲפוּרְסַחַת

כיוון שבמשך תקופה ממושכת היה עמק קטמנדו מחולק בין שלוש ערי מדינה עצמאיות – קטמנדו (בעבר קנטיפור, Kantipur), פטאן (בעבר לליטפור, Lalitpur) ובקטאפור – עד היום יש הבדלה ברורה ביניהן. קטמנדו אמנם נצמדה לפטאן והיום רק בהגמטי מפריד ביניהן, אבל כל אחת מהערים עודנה מוקפת עורף חקלאי משלה. פטאן, שבעבר היה שמה לליטפור שפירושו "העיר היפה", שוכנת ממזרח לקטמנדו. לפי המסורת, את ארבע הסטופות ששרידיהן ניצבים בארבע קצוות העיר הקים הקיסר ההודי אשוקה באמצע המאה השלישית לפני הספירה, עדות לקדמותה של העיר.

בלבה של פטאן נמצאת כמו בכל ערי המדינה שבעמק כיכר דורבאר (הכניסה בתשלום). הכיכר בפטאן גדושה מבנים ומסוגננת יותר מהכיכר בקטמנדו, וזאת למרות החורבן הגדול שגרם רעש האדמה ב־1934. המקדשים כאן בנויים בעירוב סגנונות גדול יותר, מקצתם נפלאיים ומקצתם הינדיים, אבל אין בתערובת הזו כדי לפגום בהרמוניה הכללית. במרכז הכיכר ניצב עמוד גבוה שעליו פסל של אחד ממלכי העיר ומעליו סוככת ציפור קטנה. זוהי הציפור שעליה שרה גלי עטרי בשיר "נפאל" שחיברה רחל שפירא. היא טרם עפה, ואולי מסרבת לעשות זאת כל עוד לא תתוקן הטעות שלפיה היא עשויה אבן ולא ברונזה. סמוך לכיכר נמצא השוק הראשי מנגל בזאר (Mangal Bazaar), כך שמי שמואס בארכיטקטורה הקדומה יכול לסייר בין הסוחרים והקונים ולבחון את המרכולת המקומית המציעה פירות וירקות, תשמישי קדושה, בדים, בגדים, חבלים, כלים חקלאיים ועוד. בקצה המרוחק של כיכר דורבאר ניצב מתחם מעניין

המכונה "מקדש הזהב" (Hiranya Varna Mahavihar או בשמו העממי Golden Temple). מדובר במנזר בודהיסטי יוצא דופן. ככל הנראה סוחר מקומי שהתעשר בטיבת הוא שתרם כסף לבניית המנזר (הכניסה בתשלום; הכניסה עם פרטי עור כלשהם אסורה). ייחודו של המקדש-מנזר טמון בגודש העיטורים שבתוכו. מגג הנחושת המזהב משתלשל מעין סרט מתכת ארוך המסמל את הסולם בדרך אל ההארחה. ההיכלות מעוטרים להפליא בפסלי ברונזה מיוחדים ובציורי קיר המתארים את חייו של בודהא. בחצר צפויה הפתעה מעניינת: צבים המשמשים כשומרי המקום. לפי האמונה נתפס הצב כחכם וכמי שנושא את הפילים הנושאים את העולם על גבם.

הגעה: אפשר לנסוע באוטובוס היוצא בתדירות גבוהה מתחנת האוטובוס הסמוכה לסניף הדואר המרכזי של קטמנדו. הדרך הנוחה ביותר היא בריקשה או במונית.

בִּקְטָאפּוֹר: מַרְקָם חִיִּים צִבְעוֹנִי

בִּקְטָאפּוֹר (Bhaktapur), שפירושו שמה הוא "עיר האדום קים", היא השלישית מבין שלוש ערי המדינה של העמק והצפונית שבהן. נדמה ששיני הזמן נגסו בעיר הזו פחות מבשתי רעותיה הגדולות. העיר אף הפכה לאתר שימור המוכר על ידי אונסק"ו והתיירים הנכנסים בשעריה מחויבים בתשלום. במהלך המאות ה־14 עד ה־16 היתה העיר בירתו של העמק כולו ושלטה גם על רעותיה. גם בבִּקְטָאפּוֹר ניצבת כיכר דורבאר משופעת מקדשים שונים ומבני ציבור. ארמון המלך פתוח בחלקו כמוזיאון בעוד שחלקו משמש גלריה לאמנות.

אבל הדבר היפה ביותר הוא פשוט לצעוד על מרצפות הרחובות הקדומים, לשוטט בסמטאות העיר ולצפות

מראות העמלים על הפרדת המוץ מהתבן בבקטאפור הם ציוריים במיוחד
את המים בבקטאפור שואבים מהבארות ולא נדיר לראות אנשים הנושאים כדי מים לבתיהם, מכבסים בחוץ ומתקלחים בפינת הרחוב צילומים: יותם יעקבסון

לפי האמונה, קאלי היא אלה נוקמת וצמאת דם ואת צימאונה מתנדבים המאמינים להרוות ומגיעים לכאן עם שפע קורבנות ממין זכר בדמות תאואים, תיישים, חזירים, תרנגולים ויונים

ציפור האבן היא בכלל מברונזה. הפסל המפורסם שעליו שרה גלי עטרי ניצב במרכז הכיכר בפטאן צילום: שמעון לב

כיכר הקדרים בבקטאפור צילום: יותם יעקבסון

נגארקוט: תצפית להימלאיה

ממרומי הכפר נגארקוט (Nagarkot) נשקפים נופים מרהיבים על חלק ניכר מפסגות ההימלאיה (כל עוד הראות מאפשרת זאת אפשר לראות את האוורסט במזרח ואת הדאולגירי - Daulagiri - ואת האנפורנה במערב). תצפית יפה יותר נמצאת באתר גבוה מעט יותר, מרחק שעה הליכה מנגארקוט. בזכות התצפית הנהדרת הפך הכפר לתיירותי למדי והיום יש בו שפע של מקומות לינה ומסעדות.

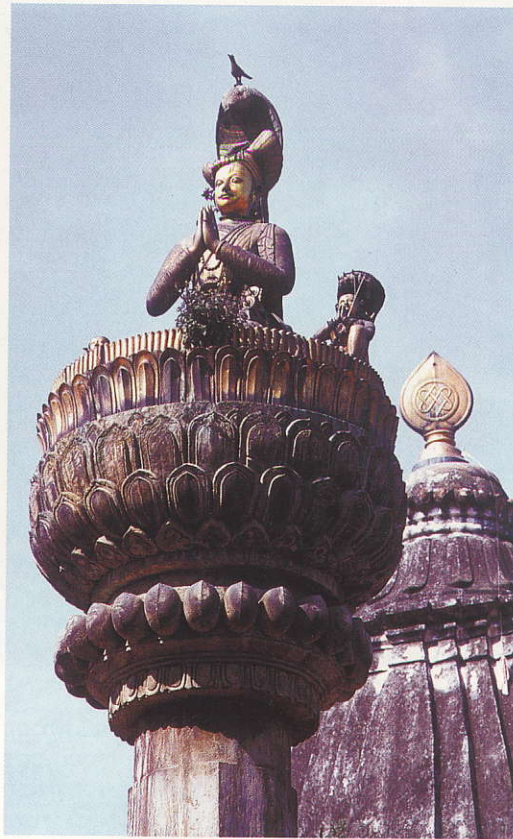
הגעה: באוטובוס או במונית מבקטאפור.

קניון צ'ובר ודקשין קאלי: קורבנות לאלה

הנקודה האחרונה המומלצת בטיול בעמק סמוכה למקום שדרכו מתנקז נהר בגמטי אל מחוץ לעמק קטמנדו - קניון צ'ובר (Chobar). תצפיות לעבר הקניון אפשר לערוך מהכפר הנושא את אותו השם. לא רחוק משם נמצא מקדש דקשין קאלי (Dakshin Kali), שפירושו שמו "קאלי הדרומית". האתר הנמצא בנקודת מפגש טחובה של שני יובלים קטנים, משמש נקודת פולחן מרכזית לביטוי האלים של קאלי, אשתו של שיווא. לפי האמונה, קאלי (שפירושו שמה "השחורה") היא אלה נוקמת וצמאת דם ואת צימאונה מתנדבים המאמינים להרוות ומגיעים לכאן כשהם מובילים שפע קורבנות ממין זכר בדמות תאואים, תיישים, חזירים, תרנגולים ויונים. זמני הפולחן העיקריים הם בבוקר יום שבת ובבוקר יום שלישי. שיא גדול יותר של הקרבות מתרחש בפסטיבל דורגא (Durga) בעונת הסתיו. הביאו בחשבון שהמראות אינם נעימים לצפייה.

הגעה: במונית או באוטובוס מקטמנדו.

זמן מומלץ: מדי שבת ושלישי בשעות הבוקר. פסטיבל דורגא נערך מדי שנה בסתיו.

במרקם החיים המקומי רבים מהתושבים הם חקלאים שעובדים בשדות שסביב וברבים מהבתים עדיין אין מים זורמים. את המים שואבים מהבארות הרבות הפזורות בעיר ולא נדיר לראות אנשים הנושאים כדי מים לבתיהם, מכבסים בחוץ ומתקלחים בפינת הרחוב. התפאורה בעיר משתנה עם עונות השנה: בעונה היבשה משתלשלות מכל החלונות אגודות ענק של שום ושל פלפל אדום חריף. לקראת הקיץ, עת מבשילה החיטה בשדות, מובלות אל מות רבות לחצרות ולכיכרות שבהן מתבצע דיש. מראה העמלים על הפרדת המוצץ מהתבן הוא ציורי במיוחד, בעיקר כשבסמוך ניצבות כמה נשים הכותשות תבלינים בעזרת מוטות ארוכים.

אחת התחנות הציוריות בבקטאפור מוכרת בשם "כיכר הקדרים" (Potters Square). במקום תראו ריכוז גדול למדי של יצרני כדים שעובדים על אובניים ידניים. הכלים המוכרים נים מתייבשים בשמש וכעבור זמן מובלים לשריפה פתוחה. תהליך מעניין לצפייה.

בקטאפור היא מקום נחמד להעביר בו לילה, הגם שהיצע המלונות בקטמנדו גדול בהרבה. מומלץ לשלב את הביקור בעיר עם נסיעה אל קצהו הצפון-מזרחי של העמק, בואך הכפר נגארקוט.

הגעה: אפשר להגיע מקטמנדו באוטובוס או במונית.